

Branchevereniging
Sport en
Cultuurtechniek

Green Deal Sportvelden 2020

Samen op weg naar een duurzame toekomst

Januari 2014

Onderzoek in opdracht van:

Projectleider:

Marcel Sturkenboom
Bestuursadviseur BSNC

Auteurs:

Ron de Mol, Ralph Otten
KYBYS

Corné Kempenaar
Plant Research International, WUR

Samenstelling Taskforce:

- Joan Verhoeven, Everris en vertegenwoordiger Nefyto
- Michel Wimmers, Bayer
- Erwin Weening, DCM
- Rogier Doornbos, ECOstyle
- Henk Slootweg, AH Vrij
- Bart van Kollenburg, Vos Capelle
- Jos Scholman jr, Scholmanbedrijven Nieuwegein
- Ben Loman, Gemeente Eindhoven
- Harm de Roo, Gemeente Friese Meren
- Ton Nagtegaal, Copier
- Rutger Schuijffel (KYBYS)
- Joris Slooten (NGF)
- Rico Salomons (De Kuip – Feijenoord)
- Corné Kempenaar, adviseur namens WUR

Januari 2014

Inhoud

Voorwoord	5
Samenvatting.....	6
1. Inleiding	9
1.1. Aanleiding	9
1.2. Inbreng Kamer	10
1.3. Onderzoek	10
2. Analyse BSNC.....	12
2.1. Positie en standpunt BSNC.....	12
2.1.1. Introductie	12
2.1.2. Activiteiten	12
2.1.3. Standpunt	14
2.2. Gebruik gewasbeschermingsmiddelen	15
2.2.1. Inzet gewasbeschermingsmiddelen	15
2.2.2. IPM	16
2.2.3. Aandachtspunten cultuurtechnisch	18
2.2.4. Gebruiksgegevens sportterreinen.....	19
2.2.5. Gevolgen gebruik chemische bestrijding sportaccommodaties	21
2.2.6. Initiatieven.....	23
3. Effecten bij verbod	24
3.1. Inleiding	24
3.2. Kwaliteit van de sportvelden.....	24
3.3. Ontstaan nieuwe plagen	25
3.4. Veiligheid	25
3.5. Ondeskundig en illegaal gebruik	25
3.6. Kosten.....	26
4. Green deal sportvelden	28
4.1. Inleiding	28
4.2. Contouren Green Deal Sportvelden	28
4.2.1. Omschrijving.....	28
4.2.2. Planning	29
4.2.3. Verduurzaming	30
4.2.4. Economisch belang.....	30

4.2.5.	Rendabiliteit	31
4.2.6.	Toepassing	31
4.2.7.	Acties betrokken partijen	31
4.2.8.	Problemen initiatiefnemers.....	31
4.2.9.	Ondersteuning overheid.....	32
4.2.10.	Contacten	32

Voorwoord

In september kondigde staatssecretaris Mansveld van het ministerie van Infrastructuur en Milieu haar voornemen aan om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op sport- en recreatieterreinen in 2017 geheel te verbieden. Om te bezien of dit verbod ook haalbaar is, deed ingenieursbureau Tauw in opdracht van de staatssecretaris onderzoek. Tevens vroeg zij de landsadvocaat en het Ctgb om advies.

Als Branchevereniging Sport en Cultuurtechniek (BSNC) zijn we al enkele jaren bezig met het onderzoek naar alternatieve methoden voor milieuvriendelijk bestrijding van ziekten, plagen en onkruiden op sportvelden en golfbanen (zie ook: Onkruid vergaat niet ... zomaar, BSNC 2010). De afgelopen maanden voerden we bovendien intensief overleg over het voorgenomen verbod met onze leden, partnerorganisaties (zoals sportkoepel NOC*NSF en sportbonden, Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) en zusterorganisaties (zoals Cumela als brancheorganisatie voor ondernemers in groen, grond en infra en de Vereniging Hoveniers Groenvoorziening VHG).

In het overleg dat we als BSNC met de Staatssecretaris Mansveld mochten hebben, lichtten wij ons standpunt en advies toe. Onderzoek wijst uit dat een verbod niet haalbaar is, een enorme kostenverhogend effect voor eigenaren of beheerders van sportvelden en golfbanen heeft en iedere vorm van innovatie en inzet van marktpartijen teniet doet. Het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen neemt dan zelfs toe.

Als alternatief werkten we een Green Deal Sportvelden uit, dat onze partners en zusterorganisaties ondersteunen. Daarmee anticiperen we op Europese regelgeving voor 'Integrated Pest Management' (IPM) en wordt Nederland zelfs koploper op dit gebied. Een Green Deal Sportvelden stimuleert verduurzaming, wetenschappelijke onderbouwing van een verantwoord beheer en verduurzaming van sportvelden, kostenefficiëntie en samenwerking binnen en eigen verantwoordelijkheid van de sector.

In dit rapport actualiseren we het gebruik van gewasbescherming op sportvelden en onderbouwen we de Green Deal. Ik bedank alle leden van de Taskforce Gewasbescherming en het Regieteam, de partners en de zusterorganisaties voor hun tijd en zeer deskundige inbreng.

De Green Deal Sportvelden is volgens ons hét alternatief en bieden dit graag aan de Kamer en de Staatssecretaris aan.

Pleun Lok

Voorzitter BSNC

Samenvatting

De Branchevereniging Sport en Cultuurtechniek (BSNC) nam kennis van het voornemen van de staatssecretaris om per 2017 een verbod op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op sport en recreatieterreinen wettelijk te regelen. BSNC verenigt de belangen van aangesloten aannemers, groenvoorzieningsbedrijven, gemeenten, advies- en keuringsbureaus, opleidingsinstituten en leveranciers actief op het gebied van ontwerp, aanleg, beheer en onderhoud en renovatie van buitensportaccommodaties, met name sportvelden. Ook een aantal organisaties uit de golfwereld is lid.

In het verlengde van de nota 'Duurzame gewasbescherming' (2004-2010) is de BSNC al enige tijd actief om met en voor de leden eigen initiatief op dit thema te ondernemen. In een literatuur- en praktijkstudie 'Onkruid vergaat niet... zo maar' (BSNC, 2010) zijn de (on-)mogelijkheden van chemievrije gewasbescherming geïnterviewd. Inmiddels zijn door onze leden meer milieuvriendelijke vormen van beheer op (onderdelen van) sportgras- en kunstgrasvelden ontwikkeld. Er is een gewasbeschermingsplan ontwikkeld, waarin we als branche iedere casus kunnen beschrijven en volgen. In opleidingen en praktijkbijeenkomsten, die we als onderdeel van de doorlopende leerlijn in samenwerking met IPC Groene Ruimte en Hogere Agrarische School (HAS) organiseren, is het zorgvuldig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen een vast thema. In sommige regio's werken marktpartijen met wisselend resultaat samen en experimenteren zij met chemisch-vrij beheer en onderhoud. Op een bijeenkomst die de BSNC begin oktober jl. organiseerde, zijn de praktijkervaringen gericht op het verminderen van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen geactualiseerd. Daarom besloten de leden een BSNC Taskforce Gewasbescherming in te stellen met de opdracht een gemeenschappelijke analyse, standpunt en advies ten aanzien van het voorgenomen besluit te formuleren.

De BSNC streeft vanuit haar maatschappelijke verantwoordelijkheid naar verduurzaming. Ten aanzien van gewasbescherming werken leden steeds meer conform de algemeen aanvaarde principes van Integrated Pest Management (IPM) en volgen zij de directieven van de EU die ons oproepen tot "vermindering waar mogelijk van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen". Leden werken alleen met middelen die beoordeeld zijn door het Ctgb, registreren gebruik en hanteren formele spuitprotocollen. BSNC participeerde bovendien in het innovatieproject Duurzaam terreinbeheer waarin men zocht naar innovatieve vormen van gewasbescherming op sportvelden. Het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op sportvelden is ondertussen sterk terug gebracht tot momenten waarop dat op grond van de kwaliteit, gebruik en veiligheid geïndiceerd is en het effect van dit - letterlijk uitzonderlijke - gebruik van chemische middelen op water, de menselijke gezondheid en dier minimaal is.

De BSNC werkt nadrukkelijk mee aan een duurzame aanpak, die aansluit bij de Innovatie Agenda. Los van de juridische haalbaarheid ondersteunt BSNC de conclusie dat een absoluut verbod op gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op sportvelden om moverende redenen in 2017 niet haalbaar is.

Internationale ervaringen (onder andere in Denemarken) onderbouwen dit. Weliswaar met uitzondering, maar zorgvuldig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen is en blijft noodzakelijk. Daarbij is vermijdbare blootstelling voor toepassers en voor gebruikers en supporters het uitgangspunt. De praktijk wijst uit dat een verbod de kwaliteit, het gebruik en de veiligheid (blessures) van sportvelden voor de korte en lange termijn onverantwoord beïnvloedt. Een verbod voorkomt adequaat handelen bij onverwachte nieuwe ziekten en onkruid. Op een aantal terreinen valt de noodzakelijke innovatie dan stil. Bovendien raakt het voorgaande ook het overheidssportbeleid. Hierin is juist de beschikbaarheid van sportvelden cruciaal voor het in het kader van gezondheid beoefenen van tal van vormen van sport en bewegen.

Los van het teruglopen van de kwaliteit, beschikbaarheid en veiligheid leidt een verbod in 2017 naar onze berekening tot een serieuze kostenverhoging voor alternatief beheer en onderhoud van sportvelden.

Omdat gemeenten vooralsnog overwegend eigenaar en opdrachtgever zijn van aanleg, beheer en onderhoud en vervanging van sportvelden, is daar het economisch effect merkbaar. Terzijde doet zich een indirect fenomeen voor. Op lokaal niveau staan de beschikbare budgetten voor beheer en onderhoud in deze al sterk onder druk. Dat neemt door de decentralisaties de komende jaren alleen nog maar toe. Daarnaast bezuinigt men op het ambtelijke kader bij gemeenten dat deskundig is op dit thema en privatiseer de gemeente eigendom, beheer en onderhoud van sportaccommodaties inclusief de sportvelden in toenemende mate. Recent onderzoek wijst uit dat een toenemend aantal gemeenten heeft geprivatiseerd of overweegt dat op korte termijn te doen. Onze inschatting is dat een verbod de mogelijkheid van sturing en regulering minimaliseert. Goedwillende vrijwilligers dragen dan verantwoordelijkheid voor beheer en onderhoud en bij onveranderd beleid is het risico groot dat het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen - vaak verkregen in het illegale circuit of het buitenland - juist toeneemt.

In onze optiek is het van belang ruimte te geven aan zelfregulering. Samenwerking van alle ketenpartners en overheid moet leiden tot een maximale verduurzaming in 2020. De BSNC stelt voor 'Green Deal Sportvelden' te ontwikkelen en de inhoud van het programma en de onderlinge prestaties in 2014 vast te leggen. Overleg met sportkoepel NOC*NSF - als vertegenwoordiger van sportbonden en aangesloten gebruikers - en de Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) wijst uit dat zij deze gedachte van harte ondersteunen.

Vanuit de IPM-gedachte is het aan te bevelen een afwegingskader te formuleren om te komen tot een duurzame gewasbescherming op sportvelden met verantwoorde inzet van middelen. Het afwegingskader geeft informatie op zowel strategisch als uitvoeringsniveau zodat beheerders en uitvoerders aan de hand van heldere criteria een risicobeoordeling kunnen maken wat hun in staat stelt snel en adequaat te reageren.

BSNC en NGF hebben inmiddels overeenstemming met de WUR over het instellen van een bijzondere Leerstoel 'Turfgrass Ecology'. Momenteel werven zij een Hoogleraar en vindt aanstelling in het

voorjaar 2014 plaats. Als tweede stap werkt men op basis van IPM, naast een verplicht te gebruiken gewasbeschermingsplan, de milieubelasting (wetenschappelijk) uit. Daarmee kan men in 2015 de concreet haalbare reductie op de milieudruk voor sportvelden vastleggen. De milieubelasting richt zich op volume en effect op water, leven, bodemleven, grondwater en de mate van vervluchting. Gezamenlijk investeren ze zo in de innovatie van alternatieve methoden, technieken en middelen, en de opzet van een formele Kennis en Expertise Bank. Verplichte registratie en certificering kunnen onderdeel van dit programma zijn. Een gedegen evaluatie in 2017 van het effect van alle maatregelen is dan de opmaat voor een eventueel dan te nemen besluit over noodzakelijke verdere (wettelijke) regulering en de definitieve doorstap naar maximale verduurzaming in 2020.

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

Het kabinet heeft in samenspraak met maatschappelijke partners de nota 'Gezonde groei, duurzame oogst' opgesteld¹, om de gezamenlijke ambities, doelen en maatregelen voor duurzame gewasbescherming voor de periode 2013-2023 vast te leggen. De nota beoogt ter bescherming van onze leefomgeving onnodig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te voorkomen. Voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw stelde het kabinet, kort samengevat, in eerste instantie de volgende maatregelen voor: professioneel gebruik op verhardingen verbod 2018; sport- en recreatieterreinen verbod 2018; overige terreinen, zoals parken voortzetting huidig beleid, dat wil zeggen duurzaam gebruik van gewasbeschermingsmiddelen; onnodig gebruik voorkomen; particulier gebruik risico reducerende maatregelen 2015.

Voor wat betreft gebruik van gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw beschrijft de nota dat het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen plaatsvindt op verhardingen in het stedelijk gebied, op sport- en recreatieterreinen, in parken en natuurgebieden én door burgers in hun tuinen. Het bedrijfsleven heeft de afgelopen jaren meerdere 'niet-chemische' technieken geïntroduceerd voor het bestrijden van onkruid op verhardingen. Deze worden op grote schaal toegepast. Ook op sport- en recreatieterreinen zijn terreinbeheerders terughoudend met het gebruik van chemische middelen, ter bestrijding van onkruiden, schimmels en insecten. Het kabinet heeft op basis van onderzoeken geconstateerd dat onkruidbestrijding met niet-chemische middelen haalbaar is, en volgens veel gemeenten betaalbaar, mits er uitzonderingen mogelijk blijven.

In de nota wordt gesteld dat het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen door particulieren bij onoordeelkundig gebruik kan leiden tot ongewenste blootstelling van mens, dier en milieu met bijbehorende risico's en dat gewasbeschermingsmiddelen bij onjuist gebruik daarnaast invloed kunnen hebben op de biodiversiteit. Het kabinet streeft ernaar de eventuele risico's en effecten van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op de biodiversiteit zo veel mogelijk te voorkomen. Ook neemt de zorg toe over blootstelling van mensen aan meerdere stoffen tegelijk (cumulatie), terwijl dit aspect nog niet meegenomen wordt in de toelatingen. Ook stelt de nota dat het veilig werken met gewasbeschermingsmiddelen essentieel is om een risicovolle blootstelling te voorkomen. Het kabinet wil dat werkgevers, toepassers en werknemers, die blootgesteld kunnen worden aan gewasbeschermingsmiddelen, voldoende kennis hebben van de risico's, zodat er geen risicovolle blootstelling optreedt. Daarnaast zijn er zorgen over cumulatie, blootstelling aan verschillende middelen tegelijk. Het kabinet wil dat de risico's voor omwonenden en passanten in de toelating voldoende zijn afgedekt.

---

¹ <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ez/documenten-en-publicaties/rapporten/2013/05/14/gezonde-groei-duurzame-oogst-tweede-nota-duurzame-gewasbescherming.html>

1.2. Inbreng Kamer

Tijdens het overleg met de Kamer op 1 juli 2013 over de nota 'Gezonde groei, duurzame oogst' bleek dat de Kamer bij meerderheid een aanscherping van bovenstaand voorstel wenste. Meerdere partijen hebben aangedrongen op een verbod van particulier gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en op kortere overgangstermijnen bij alle doelgroepen dan in de nota aangegeven.

In reactie op het overleg met de Kamer is door de staatssecretaris per brief van 3 september aangegeven dat een mogelijk begaanbare weg kan zijn:

- Met ingang van november 2015– het einde van het spuitseizoen - wordt buiten de landbouw het professioneel gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, met name onkruidbestrijdingsmiddelen, op verhardingen verboden. Voor situaties waarin gebruik van gewasbeschermingsmiddelen volgens een op te stellen lijst technisch onvermijdelijk is, blijft toepassing met hand-gedragen spuitapparatuur toegestaan. Tegelijkertijd wordt het particulier gebruik van alle gewasbeschermingsmiddelen verboden.
- Met ingang van november 2017 wordt het verbod uitgebreid naar het professioneel gebruik van alle gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw, dus naast sport- en recreatieterreinen, ook de overige terreinen zoals parken. Uitzonderingen op dit verbod zijn noodzakelijk, zoals ter bestrijding van bijvoorbeeld de eikenprocessierups of de zeer schadelijke Aziatische boktor. Ook voor deze uitzonderingen zal een voorziening worden getroffen in de regelgeving.

1.3. Onderzoek

Door de staatssecretaris is aangegeven dat onderzoek in gang wordt gezet, om zicht te krijgen op met name de technische haalbaarheid en financiële betaalbaarheid van de verschillende niet-chemische alternatieven en technieken, die in sport- en recreatie terreinen en in overig groen gebruikt kunnen worden. De uitkomsten van dit onderzoek zullen mede bepalen of een verbod op chemische gewasbescherming in 2017 voor sport- en recreatieterreinen en overige terreinen haalbaar is. In dat kader wordt de periode tot 2017 gebruikt om de benodigde innovaties tot stand te brengen. Om deze innovaties te realiseren geeft de staatssecretaris aan de benodigde intensieve samenwerking van gebruikers, deskundigen en relatieve buitenstaanders op dit terrein bevorderen en met hen een innovatieagenda uit te werken. Parallel daaraan zal communicatie tussen gebruikers, leveranciers en deskundigen worden gestimuleerd, gericht op verdere verduurzaming van de visie op de groene buitenruimte en op de praktische toepassing van reeds bestaande niet-chemische technieken en methoden.

De staatssecretaris stelt dat middelen op basis van laag-ricicostoffen of basisstoffen een belangrijke (tussen) stap kunnen zijn op weg naar een duurzame gewasbescherming. Hierover zal de staatssecretaris onder andere met terreinbeheerders, leveranciers en deskundigen in gesprek gaan.

Tenslotte geeft de staatssecretaris aan dat advies door het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) en andere deskundigen, moet uitwijzen of een goed afgebakende en verantwoorde uitzondering op het verbod van chemische gewasbescherming

mogelijk is voor gewasbeschermingsmiddelen en voor middelen gebaseerd op laag-risicostoffen en basisstoffen. In het kader van de juridische inbedding is door de staatssecretaris een procedure ingezet om juridisch advies in te winnen naar de grondslag van de verboden. Na duidelijkheid over de grondslag(en) die kunnen dienen voor verbod, kunnen de benodigde aanpassingen in de regelgeving verwerkt worden.

2. Analyse BSNC

2.1. Positie en standpunt BSNC

2.1.1. Introductie

Nederland heeft een kwalitatief hoogwaardige sportinfrastructuur van binnen- en buitensportaccommodaties. Het beheer van de buitensportvelden (gras en kunstgrasvelden) vindt vooralsnog voor het grootste deel in opdracht van gemeenten plaats. Uitvoering van aanleg, beheer en onderhoud, en vervanging vindt plaats door aannemers en groenverzorgingsbedrijven. Bij de ontwikkeling en realisatie zijn ook advies- en keuringsbureaus en toeleveranciers betrokken. Uitgangspunt van het beheer is een optimaal bespeelbaar sportveld tegen zo goed mogelijk beheersbare kosten. Optimaal bespeelbaar wil zeggen dat een sportveld droog, vlak, stabiel en niet gevaarlijk moet zijn. Afhankelijk van het niveau van sportbeoefening moet het veld een goed ontwikkelde grasmat hebben met een juiste bodemstructuur. Groei van onkruiden, plagen en ziekten in de grasmat, die de speelkwaliteit ongunstig beïnvloeden, zijn dus ongewenst. Voor een leek is de relatie tussen onkruid en speelkwaliteit en veiligheid minder duidelijk, maar onderhoudsdeskundigen weten beter. In het algemeen doen een te hoog aandeel onkruiden en ziekten en plagen afbreuk aan de kwaliteit van de grasmat. Dat is nadelig voor de sporttechnische eigenschappen en de veiligheid voor de gebruikers.

Feitelijk vormt de Branchevereniging Sport en Cultuurtechniek (BSNC) de bundeling van en het platform voor overleg en afstemming van gemeenschappelijke belangen van alle organisaties binnen deze keten. De BSNC verenigt de belangen van aangesloten aannemers, groenvoorzieningsbedrijven, gemeenten, advies- en keuringsbureaus, opleidingsinstituten en leveranciers actief op het gebied van ontwerp, aanleg, beheer en onderhoud, en renovatie van buitensportaccommodaties met name sportvelden. Ook een aantal organisaties vanuit de golfwereld is als lid aangesloten. Onze ambitie is kwalitatief hoogwaardige, veilige en betaalbare sportvelden te leveren. Recent heeft de Algemene Vergadering van de BSNC besloten om verduurzaming van onze maatschappij in haar missie op te nemen. Hoewel bij buitensportaccommodaties een verbod overwegend consequenties heeft voor sportvelden, komen ook verhardingen op deze terreinen voor. In deze rapportage beperken wij ons vooralsnog tot de sportvelden.

2.1.2. Activiteiten

Begin 2009 werd binnen de BSNC geconstateerd dat het kader voor de regelgeving in Europa voor gewasbeschermingsmiddelen was gewijzigd. Met een overgrote meerderheid had het Europese parlement op 13 januari 2009 een richtlijn aan over een duurzaam gebruik van pesticiden aangenomen. Daarin stond onder meer dat de wetgever het gebruik van pesticiden verbood of tot een minimum beperkte in gebieden die door het brede publiek toegankelijk zijn. Met name sport- en recreatieterreinen werden genoemd. BSNC gaf opdracht tot het opstellen van de nota "Onkruid

vergaat niet .....zomaar” waarin werd uitgezocht wat de gevolgen zijn als gewasbeschermingsmiddelen niet meer zouden worden toegestaan bij het onderhoud.

Op basis van dit onderzoek bleek dat chemievrij beheer van sportvelden en golfbanen in beginsel mogelijk zou zijn, maar het zou meer gespecialiseerd onderhoud vragen. De basis voor deze conclusie is echter smal, slechts twee gemeenten en een golfterrein pasten chemievrij beheer toe. In het onderzoek werden maatregelen beschreven voor chemievrije bestrijding van insecten, schimmels en onkruiden. Onderhoud zonder gewasbeschermingsmiddelen zou in ieder geval om meer planmatig beheer en investeren in kennis vragen; een optimale bemesting; een evenwichtige bespeling (geen onder- of overbespeling); meer gespecialiseerde onderhoudswerkzaamheden met speciale machines en meer afvoer van maaisel (en hogere stortkosten).

Het onderzoek wees uit dat chemievrij beheer van sportvelden en golfbanen voor hogere onderhoudskosten zou zorgen ten opzichte van de toenmalige situatie met gewasbeschermingsmiddelen.

De extra onderhoudskosten hingen samen met verschillen in bodemgesteldheid, bespelingintensiteit, ontwateringdiepte, waterberging, stabiliteit, tijdstip van uitvoeren onderhoudswerkzaamheden en de ligging van de velden (open of besloten). Voor gemeenten, geprivatiseerde verenigingen en exploitanten van golfbanen werd geconcludeerd dat invoering van chemievrij beheer aanzienlijke gevolgen heeft. Zij zouden dekking moeten vinden voor hogere kosten. Ook voor de directe beheerders zou invoering van een verbod consequenties hebben, want zij dienden een aangepast (chemievrij) beheerplan op te stellen en vertrouwd moeten raken met chemievrij (of chemie-arm) onderhoud.

De afgelopen twee jaar is in het verlengde van bovenstaand onderzoek en informatie in de praktijk van beheer en onderhoud van sportvelden ervaring opgedaan met de toepassing van geïntegreerde gewasbescherming. Voor de toepassing is een BSNC standaard logboek ontwikkeld. De evaluatie levert op dat in het streven naar verduurzaming de eerste stappen worden gezet door gerichte preventieve maatregelen (innovatie van constructie en meer onkruidresistent gras), ontwikkeling en toepassing van niet chemische middelen (regelmatiger verticuteren en doorzaaien, mechanische en alternatieve methoden) in combinatie met bewust gebruik (differentiatie naar niveau, combinatie van gras- en kunstgrassportvelden) en sterke vermindering van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

Inmiddels zijn door onze leden meer milieuvriendelijke vormen van beheer op (onderdelen van) sportgras- en kunstgrasvelden ontwikkeld. Er is een gewasbeschermingsplan ontwikkeld waarin iedere casus kan worden beschreven en gevolgd. In opleidingen en praktijkbijeenkomsten, die als onderdeel van de doorlopende leerlijn in samenwerking met IPC Groene Ruimte en Hogere Agrarische School (HAS) worden georganiseerd, is het zorgvuldig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen een vast thema. In sommige regio's wordt met wisselend resultaat door samenwerkende marktpartijen geëxperimenteerd met chemisch vrij beheer en onderhoud.

Bijzonder is de wijze waarop op initiatief van de Nederlandse Golf Federatie (NGF) binnen de golfwereld een “Committed to Green” programma is ontwikkeld, waarin ecologisch beheer van golfterreinen centraal staat. In het kader van het KRW project ‘Duurzaam terreinbeheer en waterkwaliteit’ (2011-2013) zijn tal van innovaties ontwikkeld en getest om de emissies van bestrijdingsmiddelen en meststoffen van onder andere sportgrasvelden naar het oppervlakte- en grondwater in de bebouwde omgeving te verminderen (www.crow.nl/duurzaamterreinbeheer).

Naar aanleiding van de brief van de staatssecretaris aan de Tweede Kamer van 3 september jl. waarin het voorgenomen verbod op onder andere verhardingen (2015), particulier gebruik (2015) en sport en recreatieterreinen (2017) is aangekondigd, heeft de BSNC begin oktober jl. een Ontbijtsessie Gewasbescherming georganiseerd. Op deze druk bezochte bijeenkomst zijn de praktijkervaringen gericht op het verminderen van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen geactualiseerd. Tevens zijn de merites van de brief besproken inclusief het ingestelde onderzoek door Ingenieursbureau Tauw naar de haalbaarheid en consequenties van een verbod. Dat geldt ook voor het verzoek aan de landsadvocaat inzake de juridische haalbaarheid en aan het Ctgb met betrekking tot de middelenlijst. Besloten werd een BSNC Taskforce Gewasbescherming in te stellen met de opdracht een gemeenschappelijke analyse, standpunt en advies ten aanzien van het voorgenomen besluit te formuleren. Dat laat onverlet dat bijzondere leden op grond van eigen verantwoordelijkheid, overwegingen of belang een eigen positie kunnen innemen. BSNC en NGF hebben inmiddels overeenstemming met de Universiteit Wageningen (WUR) over het instellen van een bijzondere Leerstoel ‘Turfgrass Ecology’. Momenteel wordt een Hoogleraar geworven en aanstelling zal begin 2014 plaatsvinden.

2.1.3. Standpunt

Ten aanzien van gewasbescherming wordt steeds meer gewerkt conform de algemeen aanvaarde principes van “Integrated Pest Management” en de directieven van de EU die alle leden en branches oproepen tot “vermindering waar mogelijk van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen”. Indien chemische bestrijding noodzakelijk is, wordt door onze leden uitsluitend gewerkt met middelen die toe gelaten zijn door het Ctgb, gebruik wordt geregistreerd en er wordt gewerkt met formele spuitprotocollen.

Het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op sportvelden is al sterk teruggebracht tot momenten waarop dat op grond van de kwaliteit, gebruik en veiligheid geïndiceerd is en het effect van dit - letterlijk uitzonderlijke - gebruik van chemische middelen op water, de menselijke gezondheid en dier aanvaardbaar is. Milieudruk als gevolg van beheer en onderhoud van sportvelden is feitelijk nergens aangetoond. Nadrukkelijk betrekken wij ook het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op de kunstgrasvelden en golfterreinen bij de discussie. Zo blijkt bijvoorbeeld uit onderzoek uit de VS

dat er geen bewijs is van schade als gevolg van pesticiden gebruik op golfbanen, terwijl daar meer middelen zijn toegestaan en frequenter gebruik aan de orde is².

Voor het professioneel gebruik op sport- en recreatieterreinen en overige terreinen, zoals parken, zal een verbod in 2015 op problemen stuiten. Er zijn hiervoor op dit moment onvoldoende niet-chemische alternatieven beschikbaar, onder andere in het beheer van bossen. Daarnaast is er weinig ervaring met de wel beschikbare technieken, en bieden weinig bedrijven deze aan. De ruimte tot 2017 is dringend noodzakelijk voor het opdoen van ervaring, opbouw van kennis en innovatie in -en waarschijnlijk kostenreductie van- niet-chemische alternatieven.

De BSNC streeft vanuit haar maatschappelijke verantwoording waar mogelijk naar verduurzaming. De BSNC wil absoluut meewerken aan een duurzame aanpak, die aansluit bij de Innovatie Agenda. Omdat een verbod (nog) niet uitvoerbaar is, adviseert de BSNC ten sterkste ruimte te geven aan zelfregulering. Samenwerking van alle ketenpartners en overheid zou moeten kunnen leiden tot een maximale verduurzaming in 2020. Wij stellen voor een 'Green Deal Sportvelden' te ontwikkelen en de inhoud van het programma en de onderlinge prestaties in 2014 vast te leggen. Overleg met sportkoepel NOC*NSF - als vertegenwoordiger van sportbonden en aangesloten gebruikers - en de Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) wijst uit dat zij deze gedachte van harte ondersteunen. Voor de nadere uitwerking van de 'Green Deal Sportvelden' wordt verwezen naar hoofdstuk 4.

2.2. Gebruik gewasbeschermingsmiddelen

2.2.1. Inzet gewasbeschermingsmiddelen

Gewasbeschermingsmiddelen worden in de landbouw gebruikt voor onder andere het bestrijden van schimmels, insecten en onkruiden. Een gewasbeschermingsmiddel is een product met één of meer werkzame stoffen. De middelen worden bijvoorbeeld toegepast op de bodem om schimmels te bestrijden of de groei van onkruid te voorkomen. Er zijn ook middelen die op gewassen worden gespoten om vraat door insecten tegen te gaan. Gewasbeschermingsmiddelen bevatten biologisch actieve stoffen. Daarom brengt het gebruik naast voordelen ook risico's met zich mee voor volksgezondheid en milieu. Gewasbeschermingsmiddelen kunnen bijvoorbeeld in de sloot waaien tijdens het spuiten. Ook binnen bespoten akkers kunnen planten en dieren waartegen het middel niet is bedoeld, schadelijke effecten ondervinden. Mensen kunnen via het milieu (lucht, zwem- en drinkwater) worden blootgesteld aan de middelen en door het eten van bespoten gewassen. Ook kunnen mensen in aanraking komen met gewasbeschermingsmiddelen bij het gebruik ervan. Een gewasbeschermingsmiddel mag alleen worden verkocht en gebruikt als het is toegelaten.

Toelating is mogelijk nadat de risico's zijn beoordeeld. Hierbij wordt onderzocht of er bij normaal gebruik geen nadelige milieu- of gezondheidseffecten zullen optreden. Het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) is verantwoordelijk voor het toelatingsproces en de risicobeoordeling. In Verordening (EG) 1107/2009 is de toelating van werkzame stoffen van

---

² Surface water quality impacts from golfcourse fertilizer and pesticide applications (ITSR journal)

gewasbeschermingsmiddelen vastgelegd. Vervolgens moeten de lidstaten de specifieke toepassingen en producten beoordelen en toelaten. Daarbij worden voor de gewassen waarop het middel gebruikt wordt Maximale Residu Limieten (MRLs) afgeleid. Dit zijn wettelijke toegestane maximale residugehaltes van stoffen in of op primaire agrarische producten. De MRLs worden opgenomen in Verordening (EG) 396/2005.

De Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb) regelt de toelating van specifieke toepassingen en producten in Nederland. De wet is nader uitgewerkt in het Besluit gewasbeschermingsmiddelen en biociden en in de Regeling gewasbeschermingsmiddelen en biociden³. Het Ctgb is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden.

De toelating van de werkzame stoffen in gewasbeschermingsmiddelen valt in Europa onder DG Health and Consumer Protection. De European Food Safety Authority (EFSA) adviseert over alle aspecten van voedselveiligheid, waaronder de toelating van de werkzame stoffen in gewasbeschermingsmiddelen. Het EFSA Panel on Plant Protection Products and their Residues (PPR) is verantwoordelijk voor methodiekontwikkeling en voor de handleidingen. Het Ctgb neemt namens Nederland deel aan de Europese beoordeling van de werkzame stoffen. Op niet-landbouwterreinen worden zowel gewasbeschermingsmiddelen als biociden ingezet. We volgen hier de definities in de Wgb. Middelen die tegen onkruiden, mossen, slakken en schadelijke schimmels en insecten op planten ingezet worden op niet-landbouw terreinen, zijn gewasbeschermingsmiddelen. Middelen die tegen algen, , en worden ingezet, worden gezien als biociden. De belangrijkste groepen van middelen die op niet-landbouwterreinen tegen ziekten en plagen worden ingezet, zijn herbiciden (tegen onkruid), anti-mossenmiddelen, anti-algenmiddelen, fungiciden (tegen schimmels), insecticiden (tegen insecten) en anti-slakkenmiddelen.

De Wgb maakt onderscheid tussen chemische middelen en gewasbeschermingsmiddelen op basis van micro-organismen. Verder is er een aparte categorie die ook wel als laag-risico middelen wordt betiteld. De criteria waaraan men moet voldoen om als laag-risico middel te worden bestempeld worden momenteel in Europa nog besproken. Voor al deze middelen geldt dat ze toegelaten moeten worden door het Ctgb voordat ze ingezet mogen worden tegen ziekten, plagen of onkruiden.

2.2.2. IPM

IPM is de afkorting van Integrated Pest Management. IPM is 'the leading principle' binnen de EU over hoe met gewasbescherming om te gaan. Bij IPM is de inzet van gewasbeschermingsmiddelen en biociden een laatste stap in een serie van afwegingen en maatregelen. Middelen worden alleen ingezet als de kans op schade te groot geacht wordt en er geen alternatieve niet-chemische methoden beschikbaar zijn. De Nederlandse overheid geeft aan dat IPM het kader is om te komen tot duurzame gewasbescherming (Nota Gezonde groei, duurzame oogst. Anoniem, 2013). In dit kader verwijzen wij naar de ontwikkelingen in Scandinavië waar sinds 2006 de Scandinavian Turfgrass

---

³ <http://www.wetten.overheid.nl/BWBR0022530>

Research Foundation (STERF) nauw samenwerkt met de nationale overheden om de milieudruk die het gevolg kan zijn van golfbaanbeheer, te minimaliseren⁴.

Binnen IPM worden de volgende elementen onderscheiden⁵:

1 Inzet van preventieve maatregelen

- gebruik van adequate teeltechnieken;
- gebruik, waar passend, van resistente/tolerante cultivars en standaard-/gecertificeerd zaai- en plantgoed;
- gebruik van evenwichtige bemesting, kalkbemesting en irrigatie-/drainagepraktijken;
- het voorkomen van de verspreiding van schadelijke organismen door middel van hygiënemaatregelen;
- bescherming en bevordering van belangrijke nuttige organismen.

2 Monitoring van ziekten en plagen

- Tot deze instrumenten behoren, waar mogelijk, veldobservaties en wetenschappelijk verantwoorde waarschuwings-, voorspellings- en vroegdiagnosesystemen, alsmede het ter harte nemen van advies van gekwalificeerde beroepsadviseurs.

3 Gemotiveerde inzet van bestrijdingsmethoden

- beheersmaatregelen gebaseerd op strenge en wetenschappelijk verantwoorde drempelwaarden
- Duurzame biologische, fysische, en andere niet-chemische methoden verdienen de voorkeur boven chemische methoden
- Voorkom resistentie

4 Uitvoering van bestrijding

- beperken tot een noodzakelijk niveau, bijvoorbeeld door kleinere doses, een lagere toepassingsfrequentie of gedeeltelijke toepassingen (plaag-sensoren en selectieve toedienings- en precisietechnieken),
- zo min mogelijk neveneffecten voor de menselijke gezondheid, niet-doelwitorganismen en het milieu

5 Registratie van inzet methoden en evaluatie

Terreineigenaren en/of beheerders dienen te beschikken over een ‘Gewasbeschermingsplan’ met daarin een toegankelijke beschrijving van hoe invulling wordt gegeven aan ‘goede gewasbeschermingspraktijken’. Toepassing van IPM geeft invulling aan ‘goede praktijken’, geïntegreerde gewasbescherming en juist gebruik van middelen. Daarmee wordt voldaan aan de algemene verplichting tot het terugdringen van het gewasbeschermingsmiddelengebruik. Het gewasbeschermingsplan moet beschikbaar worden gesteld en aanwezig zijn op het bedrijf van de gebruiker (bv aannemer).

Als onderdeel van ‘goede gewasbeschermingspraktijken’ dienen terreineigenaren/beheerders actueel inzicht te hebben in het middelengebruik op haar terreinen. De verplichting tot registreren

---

⁴ Statutory Order on the use of plant protection product on golfcourses (28/02/13)

⁵ RICHTLIJN 2009/128/EG VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 21 oktober 2009

tot vaststelling van een kader voor communautaire actie ter verwezenlijking van een duurzaam gebruik van pesticiden, Bijlage III. NL 24.11.2009 Publicatieblad van de Europese Unie L 309/85

van het middelverbruik ligt bij de professionele gebruiker, bijvoorbeeld een aannemer of loonwerker (Besluit gewasbeschermingsmiddelen en biociden).

Figuur 1: Elementen IPM

2.2.3. Aandachtspunten cultuurtechnisch

Als vertrekpunt genomen wordt de knelpunten die beheerders van sportvelden noemen met betrekking tot beheersing van ziekten en plagen, dan springen er een aantal thema's uit:

- 1 Bestrijding van onkruiden op grassportvelden en golfbanen;
- 2 Bestrijding van schimmelziekten op golfbanen en sportgrasvelden;
- 3 Bestrijding van emelten;
- 4 Bestrijding van algen op kunstgrasvelden;
- 5 Bestrijding van onkruiden op en rondom de velden;
- 6 Bestrijding van plagen op en rondom de velden.

Uit diverse publicaties en enquêtes komt naar voren dat er geen toereikende cultuurtechnische en niet-chemische methoden beschikbaar zijn om onkruiden, ziekten en plagen op en rondom velden op een niveau te houden dat ze niet schadelijk zijn voor de huidige eisen aan sportvelden. Het gevolg is dus dat men kiest voor de inzet van chemische methoden. Met cultuurtechnische maatregelen en gericht maaibeheer kan de ontwikkeling van onkruid op sportvelden vertraagd worden, maar vroeger of later wordt de schadedrempel overschreden en is chemische bestrijding dan wel totale renovatie van het veld nodig. Er zijn geen selectieve niet-chemische methoden beschikbaar voor bestrijding van onkruid op grassportvelden. Met gericht bodembeheer en het tegengaan van ontwikkeling van ziektebronnen als straatgras, kan de kans op ontwikkeling van schimmelziekten tegen gegaan worden. Maar vroeger of later moet chemisch ingegrepen worden om de gewenste kwaliteit van de grasmatten te kunnen garanderen. Er wordt aan biologische bestrijding van schimmelziekten in gras gewerkt, maar is nog ver van praktisch. Met gerichte monitoring en afdekken van velden kan de kans op emeltschade verkleind worden. Er is ook biologische bestrijding (insect-parasitaire aaltjes) van

enkele emeltsoorten mogelijk. Bepaalde emeltsoorten kunnen echter niet bestreden worden met deze aaltjes (denk aan Meikever). In bepaalde situaties is men genoodzaakt chemische middelen in te zetten tegen emelten om de gewenste kwaliteit van het gras te garanderen.

Op kunstgrasvelden ontwikkelen zich algen, mossen en onkruiden. Deze plagen behoeven bestrijding om aan veiligheidseisen te voldoen. Alhoewel heet-watertechnieken hier in sommige gevallen uitkomst kunnen bieden, kiest men toch meestal voor inzet van chemische bestrijding. Exacte data zijn niet beschikbaar. Het probleem is mogelijk groter dan gedacht. Rondom de sportvelden ontwikkelen zich soms onkruiden en plagen die vanuit wettelijke kaders of veiligheid bestrijding behoeven. Denk aan Eikenprocessierups, Grote Bereklauw, Akkerdistel, Jacobskruiskruid, maar ook aan onkruiden rondom afrasteringen van velden en terreinen. Beschikbare niet-chemische bestrijdingsmethoden worden over het algemeen onvoldoende effectief gevonden.

Om te komen tot een duurzame gewasbescherming op sportvelden met verantwoorde inzet van middelen is het vanuit de IPM gedachte aan te bevelen een afwegingskader te formuleren om te komen tot een duurzame gewasbescherming op sportvelden met verantwoorde inzet van middelen. Het afwegingskader geeft informatie op zowel strategisch als uitvoeringniveau zodat beheerders en uitvoerders aan de hand van heldere criteria een risicobeoordeling maken en hen in staat stelt snel en adequaat te reageren. Bij het opstellen van een dergelijk afwegingskader staat duurzaamheid centraal. Duurzaamheid betekent in deze context een balans tussen effectiviteit, milieueffecten, arbeidsomstandigheden, sociale aspecten en budget. Het afwegingskader is een hulpmiddel om aan de hand van heldere criteria te komen tot een effectieve en meer planmatige aanpak van ziekten- en plagen. De verwachting is dat een meer planmatige aanpak de risico's met betrekking tot de milieubelasting en de kosten voor de inzet van mensen en middelen zal terugdringen.

De middelen worden dan, veel meer dan thans het geval is, alleen in wel afgewogen situaties met minimale milieubelasting ingezet. Dit kan bereikt worden door:

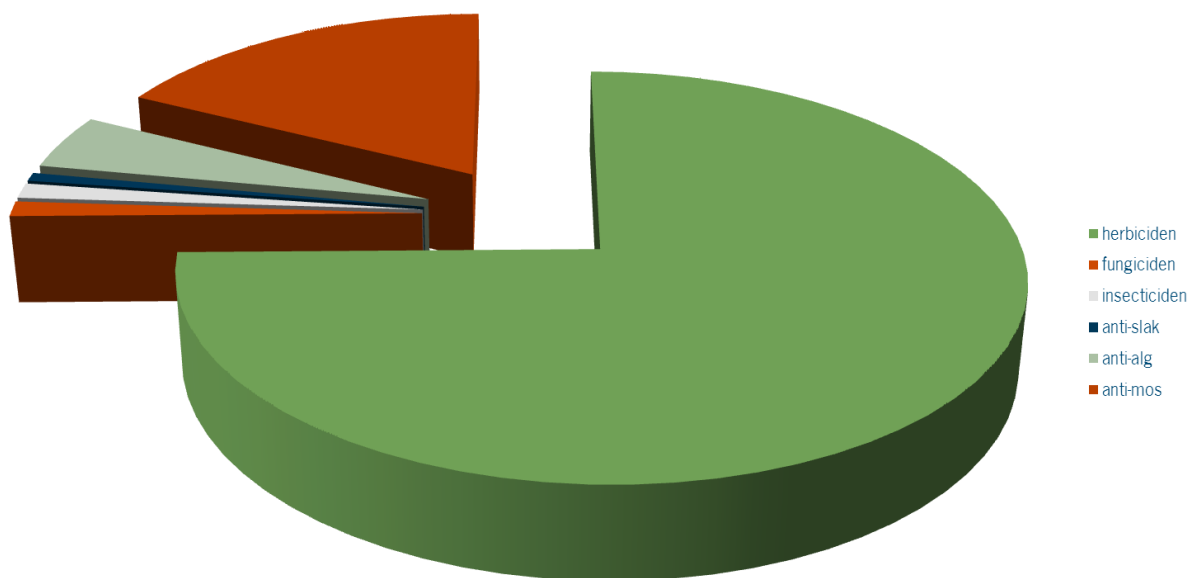
- Controle op maximale inzet van preventieve maatregelen en gezonde bodem;
- Ontwikkeling van biologische bestrijding van belangrijke plagen en onkruiden op sportterreinen;
- Ontwikkeling van selectieve niet-chemische bestrijdingsmethoden voor onkruiden en algen (bijv. met UV-licht of lasers);
- Ontwikkeling van selectieve toedieningstechnieken voor de inzet bestrijdingsmethoden op sportvelden (sensor based application technology, zie KRW-DTB);
- Versterking van monitoring voorafgaand aan en registratie van inzet van bestrijding;
- Koppeling van beheer aan certificering (Uitbreiding Barometer Duurzaam terreinbeheer);
- Kennisoverdracht.

2.2.4. Gebruiksgegevens sportterreinen

Het areaal sportterreinen in Nederland, inclusief de golfbaanterreinen, is circa 30.000 ha. Hiervan is circa 1/3 deel golfbaanterrein. Dit totale areaal is redelijk stabiel de laatste jaren. Het deel van de 30.000 ha sportterrein in Nederland dat gebruikt wordt om in de buitenlucht op te sporten, is circa 50% (15.000 ha, inclusief golfbanen). Het andere deel van het areaal beslaat gebouwen,

verhardingen, beplantingen, oeverranden, water en natuur. Het areaal kunstgrassportvelden is ongeveer 2.000 ha. Er is een trend dat het areaal kunstgrasvelden groeit ten koste van het areaal grassportvelden. Op de sportterreinen worden gewasbeschermingsmiddelen en biociden gebruikt om ziekten, plagen, onkruiden en ongedierte te beheersen. Er is geen systematisch monitoringsysteem om dit gebruik aan middelen in de tijd te kwantificeren. Wel zijn er diverse enquêtes gedaan op onderdelen en hebben een aantal organisaties databases met gegevens over gebruik van middelen. Voor 2008 is het totale gebruik aan gewasbeschermingsmiddelen en biociden op sportterreinen in Nederland geschat op 6 ton actieve stoffen per jaar (Nota 637 van WUR-PRI, Kempenaar et al, 2009). Het totale gebruik aan middelen op niet-landbouw terreinen is toen geschat op 245 ton per jaar (zie onderstaande figuur). Dit geeft aan dat het aandeel dat op sportterreinen gebruikt wordt klein is, ongeveer 2,5%.

2008; 245 ton a.s.

Figuur 2: Geschat niet-landbouwkundig verbruik in 2008

Ruim de helft (50-70%) van de middelen die op sportterreinen worden ingezet, komen op de sportvelden terecht. De rest wordt ingezet op de verhardingen en de beplantingen rond de velden. Het gaat hier voornamelijk om herbiciden, anti-algenmiddelen en fungiciden (de herbiciden en anti-algen middelen vormen samen bijna 90% van het totale gebruik).

Andere onderzoeken bevestigen het beeld uit voorgenoemde Nota 637. Zo werd in 2009 voor grassportvelden het gebruik geschat op 1,8 liter geformuleerd product per ha per jaar. En voor golfbanen werd dit geschat op bijna 1 liter product per ha (Nota Onkruid vergaat niet... zomaar. BSNC, 2010; Rapportage 25.14.13.01. NL adviseurs, 2013). Het gehalte actieve stof in een geformuleerd product ligt op circa 40%. Degelijke onderzoeksgegevens over middelgebruik op kunstgrassportvelden zijn niet beschikbaar. Het gebruik aan middelen op kunstgrasvelden doet qua

volume waarschijnlijk niet onder voor het gebruik op grassportvelden. Het gaat hier vooral om middelen tegen algen en onkruid. Kunstgrasvelden vallen bij de toelating van middelen onder verhardingen.

2.2.5. Gevolgen gebruik chemische bestrijding sportaccommodaties

Milieubelasting

Voor het bestrijden van ziekten en plagen op en rond sportaccommodaties zijn verschillende chemische en niet-chemische technieken beschikbaar. Al deze methoden verschillen sterk met betrekking tot effectiviteit, inzetbaarheid en milieueffecten. Om een onderbouwde afweging te kunnen maken is kwantitatieve informatie nodig over de milieubelasting van de verschillende methoden. Voor toepassing van gewasbeschermingsmiddelen kan de milieubelasting van bodem, (grond)water en lucht worden ingeschat met bijvoorbeeld de BlootstellingsRisicoIndex of aan de hand van MilieuBelastingsPunten (www.milieumeetlat.nl). Deze methoden zijn echter ontwikkeld voor (grootschalige) toepassing van middelen in de open teelten en de glastuinbouw en niet voor de specifieke situatie op en rond sportaccommodaties. Voor niet-chemische technieken ontbreekt een dergelijk toetsingskader, terwijl bekend is dat machines ook een invloed op het milieu hebben met name naar de lucht als gevolg van verbruik van fossiele brandstoffen.

Een levenscyclusanalyse (LCA) biedt mogelijkheden om de milieubelasting van een bepaalde techniek in beeld te brengen en beperkt zich niet tot één enkele fase binnen een productketen: milieueffecten kunnen immers optreden bij grondstofwinning, materiaal productie, fabricage/bouw, onderhoud en in het afvalstadium. Met een LCA worden deze milieuaspecten systematisch in kaart gebracht. Er zijn goede voorbeelden bekend waar met behulp van een LCA berekening de milieubelasting van verschillende technieken is gekwantificeerd.

Toepassers/omwonenden/passanten/supporters

Gewasbeschermingsmiddelen kunnen schadelijk zijn voor andere dan de plaagorganismen waarvoor het wordt ingezet. Om die reden is er een wettelijke toelatingsprocedure die ervoor moet zorgen dat de risico's voor toepassers van de middelen, werkers in behandelde gewassen, beroepsmatige omstanders tijdens de toediening en consumenten van behandelde voedselgewassen binnen aanvaardbare grenzen blijven. De toelatingsprocedure voorziet niet in het specifiek vaststellen van risico's van omwonenden. Dat wil echter niet zeggen dat omwonenden en niet-beroepsmatige omstanders en passanten in Nederland volledig onbeschermd zijn. Ze liften ten dele mee op de bescherming van de andere groepen. Er is inmiddels de nodige aandacht voor dit onderwerp naar aanleiding van protesten van diverse omwonendengroepen. Dit heeft er toe geleid dat het ministerie van EZ de gezondheidsraad om advies heeft gevraagd. De commissie sluit niet uit dat gezondheidseffecten bij omwonenden en niet-beroepsmatige omstanders kunnen voorkomen en ziet voldoende redenen voor nader blootstellingsonderzoek. De nadere uitwerking van dit onderzoek is in voorbereiding.

Sporters

Na de toediening van gewasbeschermingsmiddelen op sportvelden is het uiteraard van belang dat sporters niet onbedoeld in contact kunnen komen met gewasbeschermingsmiddelen. De routes van blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen betreffen in het algemeen de inhalatoire (blootstelling via de luchtwegen) en dermale (blootstelling via de huid) route. In bijzondere gevallen kan ook de orale opname van belang zijn, met name bij kinderen. Dit geldt voor voeding, maar ook voor het spelen van kinderen op behandelde grasvelden. Met name bij kinderen is het hand-mond contact een belangrijke bron van opname via de orale route. In de huidige risicobeoordelingen die door het CTGB worden opgesteld wordt naar dit risico gekeken. Er wordt zelfs uitgegaan van de situatie dat een kind (10,5 maanden – 4 jaar) het gras betreedt en via het eten van het gras wordt blootgesteld. Alleen als uit de risico evaluatie blijkt dat er geen onacceptabel risico aanwezig is, wordt een middel toegelaten.

Tabel 1. Overzicht van toegelaten werkzame stoffen op grassportvelden en niet-grassportvelden (Uit: Onkruid vergaat niet zo maar' (BSNC, 2010)

Type	Werkzame stof(fen)	Gevaarcode	Aanvulling
Grassportvelden			
Herbiciden	2,4-D, dicamba	-	
	2,4-D, dicamba, MCPA	'schadelijk' ⁶	
	Bentazon	'schadelijk'	
	Bifenox/mecoprop-P	'irriterend' ⁷	
	Bromoxynil, MCPA, mecoprop-P	'schadelijk'	
	Florasulam	'irriterend'	
	Florasulam, fluroxypur	'irriterend'	
	MCPA	'schadelijk'	
	Mecoprop-P	'schadelijk'	
	Fungiciden	Azoxystrobine	-
Boscalid/pyraclostrobin		'schadelijk'	
Metconazole		'schadelijk'	
Insecticiden	Esfenvaleraat	'schadelijk'	Niet binnen 5 dagen na behandeling betreden
Groeistoffen	Maleine hydrazide	-	
	Trinexapac-ethyl	'irriterend'	
	Trichoderma harzianum	'schadelijk'	
Rodenticiden	Aluminiumfosfide	'zeer vergiftig' ⁸	Niet binnen 3 dagen na behandeling betreden
Algiciden	IJzer(III)sulfaat	'schadelijk'	

⁶ 'schadelijk': schadelijk bij opname door mond, bij inademing of bij aanraking met de huid

⁷ 'irriterend': irriterend voor de ogen en huid, kan overgevoeligheid veroorzaken bij inademing en/of contact met de huid

⁸ '(zeer) vergiftig': (zeer) giftig bij opname door de mond, inademing en aanraking met de huid

Type	Werkzame stof(fen)	Gevaarcode	Aanvulling
Niet-grassportvelden			
Herbiciden	Amitrol	'schadelijk'	
	Flumioxazin	'vergiftig'	
	Glyfosaat	'irriterend'	
	MCPA	'schadelijk'	

Cumulatie

Cumulatie van middelen in de bodem is voornamelijk afhankelijk van de afbraaksnelheid van de specifieke middelen. Deze eigenschappen worden meegewogen bij de bepaling van de milieubelasting als onderdeel van de toelatingsprocedure. Over het algemeen zijn de toegelaten middelen op sportvelden weinig persistent. Beoordeling van het gebruik in de combinatie van stoffen zit overigens niet in de toelatingscriteria, dit vormt inmiddels onderwerp van discussie in Europees verband.

Biodiversiteit

Het is niet aannemelijk dat als gevolg van de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen op grassportvelden en greens de biodiversiteit op die specifieke locaties negatief zal worden beïnvloed.

2.2.6. Initiatieven

Inmiddels zijn er diverse initiatieven op dit gebied, in dit kader wijzen wij graag op de registratie van het gebruik via GIS-systemen. Dit houdt in dat met behulp van de GIS methodiek een model wordt gemaakt waarin het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen zeer nauwkeurig vastgelegd kan worden. Dit is aanvullend op het model dat de NGF ook gebruikt in kader van GEO certificering. Deze methodiek heeft als voordeel dat als iedereen hetzelfde model gebruikt alle gegevens uniform kunnen worden verzameld en de resultaten kunnen worden vergeleken.

3. Effecten bij verbod

3.1. Inleiding

De praktijk wijst uit dat een verbod de kwaliteit, het gebruik en de veiligheid (blessures) van sportvelden voor de korte en lange termijn onverantwoord zou beïnvloeden. Een verbod voorkomt adequaat handelen bij onverwachte nieuwe ziekten en onkruid. Op een aantal terreinen zoals de verdere ontwikkeling van laagrisico middelen, zou de noodzakelijke innovatie stilvallen. Bovendien wordt met het voorgaande ook het overheidssportbeleid geraakt waarin juist de beschikbaarheid van sportvelden cruciaal is voor het in het kader van gezondheid en leefbaarheid beoefenen van tal van vormen van sport en bewegen. Het zal ook de uitvoering van het beleid op het gebied van sport, bewegen en gezondheid raken. Voor wat betreft de effecten van een verbod stellen wij dat een verbod daarmee directe, aantoonbaar grote consequenties heeft voor de kwaliteit, het gebruik en de beschikbaarheid van sportvelden, de veiligheid van gebruikers en in negatieve zin voor het milieu voor de korte en lange termijn. De specifieke effecten van een verbod op gewasbeschermingsmiddelen worden hiernavolgend beschreven.

3.2. Kwaliteit van de sportvelden

Een verbod leidt onherroepelijk tot veel meer onkruid op de velden. De soorten onkruid zijn afhankelijk van de intensiteit van bespeling en de ligging van de velden. Op minder intensief bespeelde velden komen er meer soorten als madelief, klaver, (veld)ereprijs en paardenbloem. Op intensief bespeelde velden ontstaan vooral meer weegbree en varkensgras. Het effect wordt vooral zichtbaar na 2-3 jaar doordat er steeds meer bloeiende onkruiden komen, die zaad produceren met als gevolg nog meer onkruid op de velden etc. Tevens wordt het gras steeds meer verdrongen. Weegbree, madelief en paardenbloem zijn rosetvormende planten waardoor het gras op die plaatsen totaal verdrongen wordt. Ook klaver is een enorme woekeraar en kan het gras over grote oppervlakten compleet verdringen. Omdat klaver, madelief en ereprijs relatief oppervlakkig wortelen zeker in vergelijking met sportveldgrassen zoals Engels raigras, wordt de grasmat minder stabiel en komen er meer oneffenheden in het veld en wordt de grasmat droogte gevoeliger. Door het verdringende karakter dat de onkruiden hebben, moeten er bij het groot onderhoud extra maatregelen verricht worden om weer een goede grasmat te krijgen zoals jaarlijks de velden met de Fieldtopmaker kaalschrapen/ extra verticuteren, wiedeggen en slitteren en moet er extra graszaad gebruikt worden. Dit leidt veelal niet tot de gewenste kwaliteit en werkt bovendien kostenverhogend.

De gevolgen voor de kwaliteit van de sportvelden bij een verbod zijn reeds zichtbaar in de praktijk. In een Nederlandse gemeente in bezit van het certificaat Barometer Duurzaam Terreinbeheer niveau Goud wordt inmiddels vijf jaar geen chemische bestrijding op de sportvelden gebruikt. Het gevolg is dat er op met name de intensief bespeelde velden meer onkruid staat dan gras (weegbree, varkensgras, madelief, klaver en paardenbloem). In het voorjaar en zomer lijken deze velden soms net bloemenweiden, hetgeen de spelbeleving niet ten goede komt en tot veel klachten van de sporters leidt. Mechanische verwijdering van dit onkruid is in de afgelopen vijf jaar intensief toegepast. Er worden veel bewerkingen gedaan met de wiedeggen en er wordt ongeveer vier keer per

jaar geslitterd (maaïen tot op bodemniveau in combinatie met verticuteren). De toepassing van deze bewerking heeft echter niet het gewenste effect tot resultaat. Momenteel wordt binnen de betreffende gemeente renovatie van de eerste trainingsvelden overwogen, omdat er zoveel onkruid in staat dat het veld inmiddels niet meer op een sportveld lijkt. De gevolgen van een verbod op het gebruik van fungiciden (onder andere ter voorkoming van schimmels) en insecticiden (onder ander ter voorkoming van bodeminsecten zoals emelten en engerlingen) zorgt voor onacceptabel kwaliteitsverlies en ernstige aantasting van de grasmat door het ontstaan van plagen en uitbraken. De vraatschade kan zulke vormen aannemen dat hele delen van de grasmat afsterven.

3.3. Ontstaan nieuwe plagen

Een totaal verbod op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op en rond sportaccommodaties zal de beheersbaarheid van bepaalde ziekten- en plagen moeilijker maken omdat er (nog) geen alternatieve niet-chemische methoden beschikbaar zijn. Het gaat om een beperkt aantal middelen dat op grassportvelden kan worden toegepast (zie paragraaf 2.2.5, tabel 1). Een beperkt middelenpakket betekent minder afwisseling van middelen en methoden waardoor de kans op resistentie toeneemt. Daarnaast zal door een verbod de noodzakelijke innovatie stilvallen.

3.4. Veiligheid

Weliswaar bij uitzondering, maar zorgvuldig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen is en blijft noodzakelijk. Internationale ervaringen (onder andere in Denemarken) onderbouwen dit. Daarbij is voor onze leden vermijdbare blootstelling niet alleen voor toepassers, maar ook voor gebruikers het uitgangspunt. In termen van risico's zijn sporters ook gebaat bij een goed kwaliteitsniveau van de sportgrasvelden. Groei van onkruiden, plagen en ziekten in de grasmat, die de speelkwaliteit ongunstig beïnvloeden zijn nadelig voor de sporttechnische eigenschappen en de veiligheid voor de gebruikers. Bestrijding van ziekten en plagen draagt ook bij aan de veiligheid van sporters.

3.5. Ondeskundig en illegaal gebruik

Een verbod van gewasbeschermingsmiddelen zal de mogelijkheid van sturing en regulering minimaliseren, zodat het beheer en onderhoud de verantwoordelijkheid wordt van goedwillende vrijwilligers. Dit wordt versterkt door voorzetting van de trend waarbij eigendom, beheer en onderhoud van sportaccommodaties inclusief de sportvelden in toenemende mate wordt geprivatiseerd. Bij onveranderd beleid is het risico groot dat het ondeskundig en onzorgvuldig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, vaak verkregen in het illegale circuit of het buitenland, zal toenemen.

De diversiteit van gewasbeschermingsproblemen en daarbij behorende toepassingen van middelen op sport- en recreatieterreinen is groot. Technisch haalbare en financieel betaalbare alternatieve maatregelen zijn niet beschikbaar. Dit betekent dat bij een verbod het illegaal gebruik van middelen een grote omvang gaat nemen, met grotere risico's voor de volksgezondheid en het milieu. Bij een verbod op gewasbeschermingsmiddelen zullen private partijen op zoek gaan naar alternatieve oplossingen. De kans is reëel dat zij illegaal middelen voor professioneel gebruik uit het buitenland

zullen halen en onderling uitwisselen. Dit brengt een gevaar met zich mee voor wat betreft zelf bedachte dosering en ontbreken van etikettering.

3.6. Kosten

Omdat gemeenten vooralsnog overwegend eigenaar en opdrachtgever zijn van aanleg, beheer en onderhoud, en vervanging van sportvelden, zal daar het economisch effect in het bijzonder merkbaar zijn.

Los van het teruglopen van de kwaliteit, beschikbaarheid en veiligheid zullen de consequenties van een verbod in 2017 naar onze berekening leiden tot een serieuze kostenverhoging voor alternatief beheer en onderhoud van tussen 30 en 50%. Een verbod zal ook leiden tot een kortere levensduur en dus noodzakelijke vervroegde gehele renovatie van sportvelden hetgeen nog eens een extra kostenverhoging geeft.

De kosten voor het niet chemisch onderhouden van de sportvelden zijn structureel hoger. De velden bij een verbod op gewasbeschermingsmiddelen eens per tien jaar geheel gerenoveerd moeten worden, in plaats van eens per 20 jaar in de huidige situatie. Daarnaast moeten er aanzienlijk meer mechanische werkzaamheden worden verricht. Daarbij kan worden gedacht aan wiedeppen, slitteren, verticuteren, meer inzet van de fieldtopmaker, meer beregening, meer herstel van sliding schade, meer inzet van graszaad en bemesting. De praktijkervaring leert dat het reguliere budget voor het sportveldbeheer door het niet chemisch beheren van de sportvelden structureel fors wordt overschreden, minimaal 20-30% (i.c. alternatieven voor gebruik herbiciden). De kostenstijging van alternatieven voor overige pesticiden (met name fungiciden en insecticiden) is nog niet te kwantificeren, omdat deze alternatieven (vooralsnog) ontbreken. Dit is nog exclusief de vervroegde renovaties van met name de trainingsvelden. Kostenstijging van chemievrij beheer van sportvelden zal in totaliteit circa 30 tot 50% duurder worden.

Specifiek voor golfterreinen is de directe en indirecte economische schade dramatisch. Immers, het onderhoud van golfbanen zonder het incidenteel gebruik van gewasbeschermingsmiddelen voor bestrijding van ziekten in met name greens die totaal circa 1,5% van het grondoppervlak van een golfbaan bestrijken is nagenoeg onmogelijk. Met normale onderhoudswerkzaamheden zijn ziekten niet te voorkomen. De enige remedie is het vervangen van de greens en dat is financieel niet haalbaar. De kosten van het vervangen van de grasmat van zieke greens van een golfbaan kost in totaal € 250.000,- tot € 450.000,-. Hiervan is circa € 150.000,- directe kosten en € 100.000 tot € 300.000,- derving inkomsten van kaartverkoop. Een renovatie van greens betekent dat de greens voor een periode van minimaal 3 maanden niet bespeelbaar zijn op het normale kwaliteitsniveau. Aanpassing van het onderhoudsregime door het regelmatig vervangen van greens zou een stijging betekenen van 350% tot 600% op de normale jaarlijkse onderhoudskosten van circa € 75.000,- van de greens. Daarbij is er geen zekerheid dat met het vervangen van de grasmat de greens lang vrij van ziekten zullen blijven.

Terzijde doet zich een indirect fenomeen dat eveneens van invloed is op beheer en onderhoud voor, te weten decentralisatie van overheidstaken. Op lokaal niveau staan de voor beheer en onderhoud in deze beschikbare budgetten al sterk onder druk. Dat zal door de decentralisaties komende jaren alleen nog maar toenemen. Daarnaast wordt ook bezuinigd op het ambtelijke kader aangesteld bij gemeenten dat deskundig is op dit thema. Daarom wordt eigendom, beheer en onderhoud van sportaccommodaties inclusief de sportvelden in toenemende mate geprivatiseerd. Recent onderzoek wijst uit dat een toenemend aantal gemeenten privatisering heeft ingezet of overweegt dat op korte termijn te doen.

4. Green deal sportvelden

4.1. Inleiding

Zoals uit de voorgaande hoofdstukken blijkt leidt een verbod op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen tot een significante afname van de kwaliteit van de sportvelden (zowel functioneel als esthetisch). De benodigde extra mechanische bewerkingen hebben niet het beoogde effect tot gevolg. De beheersbaarheid van bepaalde ziekten en plagen wordt moeilijker, waardoor sprake zal zijn van een toename van de kans op resistentie. De noodzaak voor intensievere bewerkingen, een kortere levensduur van de velden en vervroegde renovaties zorgen bovendien voor een aanzienlijke kostentoeename en het ontstaan/uitbreiding van een illegaal circuit. Daarnaast leidt de moeizame bestrijding van ziekten en plagen middels alternatief beheer en onderhoud tot verminderde veiligheid van sporters. Ook zullen de noodzakelijke innovaties sterk geremd worden, waarmee de uitwerking van de innovatieagenda en verdere verduurzaming onder druk komen te staan. Voor het professioneel gebruik op sport- en recreatieterreinen zal een verbod op problemen stuiten omdat hiervoor momenteel onvoldoende niet-chemische alternatieven beschikbaar zijn. Daarnaast is er weinig ervaring met en aanbod van de wel beschikbare technieken. De periode tot 2017 is dringend noodzakelijk voor het opdoen van ervaring, opbouw van kennis en innovatie in -en waarschijnlijk kostenreductie van- niet-chemische alternatieven.

In de feitelijke realisatie van maximale verduurzaming met een focus op gewasbescherming en gezondheid is het dan ook van belang dat ruimte wordt geboden aan zelfregulatie en samenwerking van alle ketenpartners, zodat daarmee ook de benodigde innovaties tot stand kunnen komen. In het streven naar minimale milieudruk is de toepassing van de IPM methodiek hierbij leidend. Om te komen tot een duurzame gewasbescherming op sport- en recreatieterreinen met verantwoorde inzet van middelen reiken wij hiervoor graag concrete handvatten aan middels de totstandkoming van een Green Deal Sportvelden. Met deze Green Deal Sportvelden wordt ingezet op reductie van de milieubelasting, ontwikkeling van een kennis- en expertisebank en de benodigde opleiding, een registratie- en certificeringssysteem alsmede een uniforme informatie verstrekking middels etikettering. In dit hoofdstuk worden de contouren van deze Green Deal Sportvelden nader omschreven.

4.2. Contouren Green Deal Sportvelden

In onze optiek biedt het instrument van de Green Deal-aanpak in het 'Groene Groei-beleid' van het kabinet kansen om in samenwerking met onze ketenpartners invulling te geven aan een maximale verduurzaming van het gebruik van gewasbescherming op sport- en recreatieterreinen in 2020. De globale contouren van het programma zien er in onze optiek als volgt uit.

4.2.1. Omschrijving

Doel van de Green Deal Sportvelden is maximale verduurzaming van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op sport- en recreatieterreinen en een concrete uitwerking van de

innovatieagenda in samenwerking met de ketenpartners op dit terrein. Verduurzaming betekent in deze context een balans tussen effectiviteit, milieueffecten, arbeidsomstandigheden, sociale aspecten en budget.

Door een planmatige ketenaanpak wordt het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in het onderhoud en beheer van sportterreinen en risico's met betrekking tot de milieubelasting geminimaliseerd met behoud van kwaliteit, betaalbaarheid en wedstrijdwaardigheid van de sportterreinen.

Met het initiatief van de Green Deal Sportvelden worden diverse acties uitgevoerd met het oog op de volgende resultaten:

- Ketsamenwerking (horizontaal en verticaal) en zelfregulering binnen de branche met specifieke aandacht voor duurzaamheid;
- Ontwikkeling en bundeling van kennis door middel van wetenschappelijk onderzoek en uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijken met het duurzaam onderhouden van sportterreinen;
- Ontwikkeling van een specifiek en gericht opleidingsprogramma voor de toepassers van gewasbeschermingsmiddelen op sportterreinen;
- Zorgvuldig gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, met als uitgangspunt vermijdbare blootstelling voor zowel toepassers, gebruikers en omstanders;
- Gezamenlijke investeringen en ontwikkeling in de innovatie van alternatieve methoden, technieken en middelen van gewasbescherming op sportvelden;
- Nauwgezette analyse en gebruik van beheermaatregelen met als uitgangspunt een zo laag mogelijke milieubelasting;
- Bewustwording van en voorlichting over duurzame mogelijkheden en bestaande alternatieven binnen de sector, zodat gebruikers mede eigenaar worden van het programma;
- Opstellen en uitwerken van een innovatieagenda voor bijdragen aan het ontwikkelen van nieuwe alternatieven;
- Analyse, bundeling en deling van kennis op basis van de integrale toepassing van IPM;
- Invulling aan 'goede praktijken', geïntegreerde gewasbescherming en juist gebruik van middelen middels toepassing van IPM;
- Gekwantificeerde reductie van milieudruk en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

4.2.2. Planning

Van start tot afronding van de Green Deal Sportvelden wordt de volgende planning gehanteerd:

- **2014** **Opstellen en ondertekening Green Deal Sportvelden**
Opstellen Intentieverklaring en uitwerking in Green Deal Sportvelden met afspraken en concrete toepassing.
- **2014 - 2015** **Ontwikkelen en installatie Kennis en Expertise Bank**
  - Organiseren congres achterban;
  - Instellen bijzondere Leerstoel 'Turfgrass Ecology';
  - Wetenschappelijke uitwerking milieubelasting op basis van toepassing IPM;
  - Ontwikkeling afwegingskader om aan de hand van heldere criteria te komen tot een effectieve en meer planmatige aanpak van ziekten en plagen;

- Vastlegging concreet haalbare reductie op milieudruk voor sportvelden.
- **2014 – 2016**   **Uitwerken en invoer Registratie en Certificering**
  - Investerings en ontwikkeling in innovatie van alternatieve methoden, technieken en middelen;
  - Uitwerking verplichte registratie en borging (certificering).
- **2017**   **Onderzoek evaluatie integrale maatregelen milieubelasting**
  - Gedegen analyse en evaluatie van het effect van alle maatregelen;
  - Milieubelasting volume, bodem, effecten water, grondwater en mate van vervluchtiging;
  - Analyse systematiek en resultaten LCA's milieubelasting.
- **2020**   **Toepassing milieumeetlat**
  - Besluit over noodzakelijke verdere (wettelijke) regulering;
  - Definitieve doorstap naar maximale verduurzaming.
- **2023**   **Milieubelasting in lijn met Europese voorschriften**

4.2.3. Verduurzaming

De Green Deal Sportvelden heeft de volgende aantoonbare impact op verduurzaming:

Momenteel ontbreekt het aan methoden en een toetsingskader om de integrale milieubelasting inclusief gewasbeschermingsmiddelen op bodem, (grond)water en lucht te bepalen. Onderdeel van de Green Deal Sportvelden is de ontwikkeling van deze methoden en een toetsingskader. Het afwegingskader is een hulpmiddel om aan de hand van heldere criteria te komen tot een effectieve en meer planmatige aanpak van ziekten- en plagen.

Daarnaast wordt een levenscyclusanalyse (LCA) uitgevoerd om de milieubelasting binnen de fasen van een productketen van een bepaalde techniek systematisch in kaart te brengen en te kwantificeren.

De volledige toepassing van IPM wordt vervolgens geborgd in de keten als kader om te komen tot duurzame, geïntegreerde gewasbescherming middels de ontwikkeling van diverse technieken en methoden om ziekten, plagen en onkruiden te beheersen, waarmee de inzet van chemische middelen zoveel mogelijk beperkt wordt.

De bestaande infrastructuur van sportterreinen blijft intact. Dit past in een 3P-benadering, waarbij naast de *Planet*-dimensie tevens oog is voor *People* (kwaliteitsbeleving en mogelijkheid sportbeoefening) en *Profit* (voorkoming economische schade).

4.2.4. Economisch belang

Het belang van de Green Deal Sportvelden voor de Nederlandse economie is als volgt:

De activiteiten op het gebied van innovatie en ontwikkeling van methoden en alternatieven leveren een bijdrage aan Nederland als kenniseconomie en zorgen voor werkgelegenheid. Mogelijk kan export van deze opgebouwde kennis en kunde naar het buitenland plaatsvinden.

Tevens leidt de Green Deal Sportvelden op termijn tot een aanzienlijke kostenbesparing voor het onderhoud en de sportvelden, gelet op de kosten voor aanleg, beheer en vervanging ten opzichte van de situatie waarbij een totaalverbod zou worden ingesteld (zie paragraaf 3.6 voor een nadere onderbouwing).

4.2.5. Rendabiliteit

De Green Deal Sportvelden is in de kern rendabel (niet afhankelijk van nieuwe of extra subsidies om rendabel te zijn) wanneer de sector tot 2017 de ruimte krijgt voor het opdoen van ervaring, opbouw van kennis en innovatie in -en waarschijnlijk kostenreductie van- niet-chemische alternatieven en technieken om in gezamenlijkheid een ketensamenwerking (horizontaal en verticaal) te ontwikkelen en te komen tot zelfregulering. In onze optiek zijn er daarnaast mogelijkheden dat dit programma gebruik zou kunnen maken van de mogelijkheden die het Innovatiefonds MKB+ en het Topsectorenbeleid bieden (i.c. de topsector Tuinbouw en uitgangsmaterialen, thema 'gezondheid en welbevinden'). Tevens wordt aansluiting gezocht bij het EU-programma Horizon 2020.

4.2.6. Toepassing

De Green Deal Sportvelden kan bij het slagen van het initiatief internationaal toepassing vinden. Gezien de positie en ruime ervaring van Nederland als gras- en sportland, de nationale ketensamenwerking, de wetenschappelijke kennis en expertise in het algemeen en de bijzondere Leerstoel 'Turfgrass Ecology' is de kans reëel dat de Green Deal Sportvelden ook voor andere Europese landen van betekenis kan worden. De 'best practices' uit Nederland kunnen daarbij toepassing vinden bij de uitwerking van de Europese voorschriften in nationale richtlijnen binnen afzonderlijke landen in Europa.

4.2.7. Acties betrokken partijen

De concrete acties die de bij het initiatief betrokken partijen ondernemen staan weergegeven onder paragraaf 4.2.2 planning.

4.2.8. Problemen initiatiefnemers

De initiatiefnemers van de Green Deal Sportvelden ervaren momenteel de volgende problemen:

In de Tweede Nota Duurzame Gewasbescherming stelde het kabinet dat het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op sport- en recreatieterreinen per 2018 wordt verboden. Tijdens het rondetafelgesprek (19 juni 2013) in de Tweede Kamer heeft de WUR betoogd dat deze datum de sector onvoldoende tijd geeft om over te stappen naar niet-chemisch technieken. De praktijk wijst uit dat een verbod op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op sport- en recreatieterreinen de kwaliteit, het gebruik en de veiligheid (blessures) van sportvelden voor de korte en lange termijn onverantwoord zou beïnvloeden.

De diversiteit van gewasbeschermingsproblemen en daarbij behorende toepassingen van middelen op sport- en recreatieterreinen is groot. Technisch haalbare en financieel betaalbare alternatieve maatregelen zijn niet beschikbaar. Dit betekent dat bij een verbod het illegaal gebruik van middelen een grote omvang gaat nemen, met grotere risico's voor de volksgezondheid en het milieu. Een verbod per 2017 is, mede met het oog op de grote diversiteit, technisch en financieel niet haalbaar.

4.2.9. Ondersteuning overheid

Beschrijving waar de Rijksoverheid bij kan helpen, gelet op de beschreven knelpunten:

Bieden van ruimte voor zelfregulering tot 2017 omdat dit dringend noodzakelijk is voor het opdoen van ervaring, opbouw van kennis en innovatie in -en waarschijnlijk kostenreductie van- niet-chemische alternatieven.

Faciliteren en bevorderen van intensieve samenwerking van gebruikers en deskundigen om de benodigde innovaties te realiseren en gezamenlijk een innovatieagenda uit te werken.

4.2.10. Contacten

Op 4 december 2013 heeft BSNC in de persoon van Pleun Lok (voorzitter) en Marcel Sturkenboom (interim directeur) een overleg gehad met staatssecretaris Mansveld inzake het standpunt en advies van de BSNC naar aanleiding van het voorgenomen besluit van de staatssecretaris om een verbod op gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op verhardingen en voor particulieren (2015) en sportvelden en recreatie terreinen (2017) in te stellen. Bij het overleg waren ook andere belangenorganisaties aanwezig. De Staatssecretaris heeft goede notie genomen van alle standpunten en argumenten.

Branchevereniging Sport en Cultuurtechniek

**De Molen 30
Postbus 440
3990 GE Houten**

**T: 06 22 52 85 23
E: info@bsnc.nl
W: www.bsnc.nl**

